

LUIS GIMÉNEZ GUITARD

Zadośćuczynienie za krzywdę wyrządzoną na skutek wypadku drogowego w prawie hiszpańskim

W Hiszpanii do roku 1995 prawo nie regulowało systemowo sposobu ustalania odszkodowań za szkody majątkowe i niemajątkowe wynikające z wypadków drogowych. W przypadku gdy sprawa trafiała do sądu, kwestia odszkodowania była rozstrzygana indywidualnie z uwzględnieniem okoliczności sprawy. Takie rozwiązanie znacznie utrudniało zapewnienie równego traktowania poszkodowanych znajdujących się w takim samym położeniu. Właśnie ów niesprawiedliwy stan rzeczy uitorował drogę do systemu znanego w prawie hiszpańskim jako „kalkulator drogowy”, który wprowadzony został Ustawą 30/1995 o organizacji ubezpieczeń prywatnych i nadzorze nad nimi, a obecnie stanowi Załącznik do Dekretu Królewskiego 8/2004. System ten – oficjalnie zwany „Systemem oceny szkód wyrządzonych osobom fizycznym w wypadkach drogowych” – podlega corocznej aktualizacji.

Mimo iż z początku w orzecznictwie oraz piśmiennictwie odrzucano koncepcję wiążącej mocy kalkulatora, sprawa została rozstrzygnięta w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 29.06.2000 r. [181/2000], który wprowadził obowiązek stosowania tabel w sprawach dotyczących wypadków drogowych.

Wiążący charakter kalkulatora jest bardzo pozytywnie odbierany przez ubezpieczycieli, którzy dzięki niemu mogą z większą precyzją obliczać składki i rezerwy. Ze względu na upływ czasu oraz spadek wskaźników szkodowości rozważa się obecnie wprowadzenie zmian do systemu. Mimo że ubezpieczyciele zgadzają się na konieczność modyfikacji systemu w celu zwiększenia wypłaconych odszkodowań, zwłaszcza w przypadkach całkowitej niepełnosprawności, to jednak w sposób zdecydowany sprzeciwiają się zmianie jego ryczałtowego charakteru i wyrażają zaniepokojenie kierunkiem orzecznictwa m.in. w sprawach odszkodowań za utracone zarobki, w których sądy skłaniają się ku ustaleniu odszkodowania bez uwzględniania kalkulatora.

I. Stosowanie „Systemu oceny szkód wyrządzonych osobom fizycznym w wypadkach drogowych” (Załącznik do Dekretu Królewskiego 8/2004)

Jak już wspomniano, Załącznik do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych, przewiduje wiążący dla sądów powszechnych system oceny szkód na osobie, powstałych wskutek wypadków drogowych.

I. a) Rodzaje uszczerbków dających prawo do odszkodowania¹:

- a) śmierć,
- b) trwałe obrażenia, niezależnie od ewentualnej niepełnosprawności czy inwalidztwa,
- c) czasowe ograniczenie funkcjonowania.

Poza odszkodowaniem za każdy rodzaj szkody, zawsze bierze się pod uwagę także – i to bez ustalonego z góry limitu – koszty świadczeń medycznych i leków, poniesione do czasu wyzdrowienia lub utrwalenia się następstw, z zastrzeżeniem, że poniesione koszty muszą być uzasadnione ze względu na charakter udzielonych świadczeń.

a) Śmierć

Prawo przewiduje kilka różnych rodzajów odszkodowania (zadośćuczynienia) dla różnych członków rodziny zmarłego, w zależności od wieku oraz stopnia bliskości wobec zmarłego. Do wyszczególnionych kwot stosuje się szereg współczynników korygujących, które uwzględniają na przykład dochody zmarłego oraz warunki, w jakich znajduje się jego rodzina.²

b) Trwałe obrażenia

b.1. Pojęcie trwałych obrażeń

Pojęcie trwałych obrażeń dotyczy skutków, które nie ustępują wraz z upływem czasu. Przepisy zawierają rozbudowany i szczegółowy katalog obrażeń stanowiących podstawę żądania odszkodowania. Katalog ten sformułowany jest w terminologii medycznej i podzielony według części ciała.

Warto zauważyć, że **brak jest odrębnego traktowania bólu i cierpienia** przy ustalaniu odszkodowania. **Uważa się, że zadośćuczynienie za tego rodzaju krzywdę zawiera się już w odszkodowaniu orzeczonym z tytułu danego obrażenia.** Natomiast jako odrębny tytuł do zadośćuczynienia traktuje się, będące następstwem wypadku, oszpeccenie.

---

1. Artykuł 1 ust. 5 Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

2. Tabele I i II Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

b.2. Inwalidztwo

Współczynniki korygujące kwotę odszkodowania za trwałe obrażenia³ stosuje się przede wszystkim w przypadku trwałych obrażeń, które powodują poważne kalectwo (inwalidztwo) bądź niemożność wykonywania czynności zawodowych lub życiowych w zwykłym wymiarze. W tej kategorii zawierają się również dodatkowe kwoty niezbędne do adaptacji domu i samochodu uszkodowanego.

Do współczynników korygujących z tego tytułu zalicza się ponadto utratę płodu przez ciężarną.

c) Czasowe ograniczenie funkcjonowania

Odszkodowanie z tytułu czasowego ograniczenia funkcjonowania uszkodowanego należy się za każdy dzień takiego stanu, przy czym rozróżnia się trzy odrębne kategorie tego rodzaju ograniczenia:

- c.1) czasowe ograniczenie funkcjonowania w związku z hospitalizacją,
- c.2) niezwiązane z hospitalizacją czasowe pełne ograniczenie funkcjonowania: oznacza niemożność wykonywania przez uszkodowanego czynności zawodowych lub życiowych w zwykłym wymiarze. Jak podano poniżej, obowiązujące w 2011 r. odszkodowanie za każdy dzień takich ograniczeń jest ryczałtowe i wynosi 55,27 EUR,
- c.3) niezwiązane z hospitalizacją czasowe niepełne ograniczenie funkcjonowania: oznacza ograniczenie funkcjonowania, które nie wyłącza wykonywania przez uszkodowanego czynności zawodowych lub życiowych w zwykłym wymiarze. Obowiązujące w 2011 r. ryczałtowe odszkodowanie za każdy dzień takiego ograniczenia wynosi 29,75 EUR.

I. b) Ustalanie odszkodowania za szkody na osobie powstałe w ruchu pojazdów mechanicznych

Wspomniane wyżej Tabele w Załączniku do Dekretu Królewskiego 8/2004 nie tylko określają rodzaje szkody uprawniające do żądania odszkodowania, ale także przypisują im wartości pieniężne.

System opiera się na punktach powiązanych z danym obrażeniem, które następnie przelicza się na kwoty pieniężne w euro. Uwzględnia się przy tym szereg współczynników korygujących, które podwyższają przyznaną kwotę o określoną sumę pieniężną bądź o określony procent.

Wyrażone w euro wartości jednego punktu oraz współczynników korygujących są corocznie aktualizowane w drodze decyzji Dyrektora Generalnego Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych przy Ministerstwie Gospodarki i Finansów.

a) Śmierć

Choć temat ten nie jest częścią niniejszego opracowania, dla przykładu można podać, iż w przypadku ofiary śmiertelnej wypadku drogowego, która nie ukończyła 65 roku życia, pozostawała w związku małżeńskim i miała niepełnoletnie dziecko, podstawowe kwoty odszkodowania to: 108 845,51 EUR dla współmałżonka, 45 352,71 EUR dla niepełnoletniego dziecka, 9070,54 EUR dla każdego z rodziców [nawet jeśli nie mieszkali wspólnie].

---

3. Tabela IV Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

Do kwot tych stosuje się współczynniki korygujące, związane z rocznym dochodem zmarłego oraz warunkami, w jakich znajduje się jego rodzina.

b) Trwałe obrażenia (inwalidztwo i trwałe następstwa)

Podstawowa kwota odszkodowania

W tej części kalkulatora⁴ wymieniono różne trwałe obrażenia (następstwa) wynikające z wypadku drogowego, do których przypisane są wartości punktowe; czasem jest to określona liczba punktów, ale zwykle podaje się przedział punktowy związany ze stopniem natężenia danego następstwa.

Istnienie oraz stopień natężenia następstw określa się według standardów medycznych, dlatego w razie wszczęcia postępowania sądowego istotny jest dowód z opinii biegłego z zakresu medycyny, który umożliwi sądowi ustalenie należytej kompensacji.

Po określeniu liczby punktów przypisanej danemu następstwu wypadku oraz jego natężenia uwzględnia się ewentualne oszpecenie. Oszpecenie przekłada się na wartość punktową od 1 (oszpecenie drobne) do 50 (oszpecenie znaczne).

Tak naliczone punkty przeliczane są na wartości pieniężne przy zastosowaniu Tabeli III, w której każdemu punktowi przypisana jest określona kwota wyrażona w euro i zależna od wieku poszkodowanego oraz ogólnej liczby punktów wynikających z powyższych kalkulacji (im wyższa ogólna liczba punktów dla danego przypadku, tym wyższa wartość pieniężna jednego punktu). Rezultatem tych działań jest uzyskanie konkretnej kwoty pieniężnej stanowiącej podstawę odszkodowania.

Przykładowo, utracie zęba przypisany jest 1 punkt (w przypadku osoby poniżej 20 roku życia będzie on miał wartość 806,54 EUR), zaś amputacji nogi odpowiada zakres od 55 do 60 punktów w zależności od natężenia obrażenia (dla osoby poniżej 20 roku życia zakres ten przekłada się na kwotę od 122 974,50 EUR do 142 669,20 EUR). Jeśli zaś chodzi o klasyczne następstwo wypadków w postaci urazu szyjnego odcinka kręgosłupa, to jego wartość waha się od 1 do 8 punktów (co dla osoby poniżej 20 roku życia oznacza zakres od 806,54 EUR do 7540,40 EUR).

Współczynniki korygujące

Do podstawowej kwoty odszkodowania za trwałe obrażenia stosuje się współczynniki korygujące⁵, jak na przykład procentowe zwiększenie odszkodowania o maksymalnie 75 proc. w zależności od wysokości rocznych dochodów poszkodowanego, ryczałtowe współczynniki wyrażone konkretnymi kwotami w euro z tytułu określonych stopni niepełnosprawności, obejmujące także koszty adaptacji pojazdu i domu poszkodowanego, a ponadto utratę płodu przez kobietę ciężarną.

Należy mieć na uwadze, że orzekane odszkodowanie może zostać zmniejszone, jeśli u poszkodowanego już przed wypadkiem występowały wcześniejsze trwałe obrażenia, kalectwo czy niepełnosprawność.

Podsumowując, procedurę ustalania odszkodowania za trwałe obrażenia (następstwa) powstałe wskutek wypadków drogowych można uporządkować w następujący sposób:

1) Określenie następstw oraz przyznanie punktów w zależności od stopnia ich intensywności,

---

4. Tabela VI Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

5. Tabela IV Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

- 2) Dodanie ewentualnych punktów za oszpeccenie,
- 3) Przekształcenie uzyskanego wyniku punktowego na kwotę pieniężną w euro,
- 4) Zastosowanie do tej kwoty współczynników korygujących.

c) Czasowe ograniczenie funkcjonowania

Czasowe ograniczenie funkcjonowania stanowi odrębny, choć spójny z trwałymi obrażeniami, tytuł odszkodowania, które ustala się niezależnie od świadczenia za trwałe obrażenia.

Obowiązujący system przewiduje trzy rodzaje takiego ograniczenia, tzn. czasowe ograniczenie funkcjonowania w związku z hospitalizacją oraz dwa typy ograniczenia niezwiązanego z hospitalizacją: pełne i niepełne, w których czynnikiem różniącym jest zdolność do wykonywania czynności życiowych i zawodowych w zwykłym wymiarze. Odszkodowanie za czasowe ograniczenie funkcjonowania orzeka się w wyrażonych w pieniądzu stawkach dziennych.

W tym przypadku również stosuje się **tabelę współczynników korygujących**⁶, które mogą podwyższyć kwotę świadczenia nawet o 75 proc. ze względu na roczny dochód poszkodowanego z pracy zarobkowej. Możliwe jest jednak z drugiej strony obniżenie tej kwoty o 75 proc., jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub pogorszenia następstw wypadku.

d) Utracone zarobki jako tytuł kompensacji szkód na osobie wyrządzonych w wypadkach drogowych

Choć nie jest to przedmiotem niniejszego opracowania, to jednak zważywszy na niedawne orzecznictwo i wiążący charakter kalkulatora drogowego, nie powinniśmy zapominać o bardzo ważnym aspekcie szkody, jakim są utracone zarobki (korzyści).

Jak już wspomniano, w odniesieniu do następstw w zakresie obrażeń ciała oraz czasowych ograniczeń funkcjonowania istnieje szereg współczynników korygujących związanych z rocznym dochodem poszkodowanego.

Jeśli chodzi o orzekanie kompensacji za utracone zarobki, najnowsze orzecznictwo hiszpańskich sądów wprowadza dwie podstawowe grupy sytuacji, w których orzeczone odszkodowanie z tego tytułu może przewyższyć kwotę wynikającą z zastosowania współczynnika korygującego związanego z dochodem poszkodowanego.

W przypadku czasowego ograniczenia funkcjonowania można orzec odszkodowanie z tytułu utraconych zarobków w wysokości przewyższającej kwoty wynikające z zastosowania ustawowych tabel, jeśli sąd uzna, że do wypadku doszło z wyłącznej winy sprawcy. W takim razie za utracone zarobki może zostać określone odrębne odszkodowanie, którego kwota zależeć będzie od ustaleń dokonanych w konkretnym postępowaniu.

W przypadku trwałej niepełnosprawności możliwe jest przekroczenie współczynników korygujących opartych o dochody poszkodowanego o maksymalnie 75 proc. w razie uznania istnienia istotnej rozbieżności między określonym w przepisach współczynnikiem korygującym dla utraty możliwości zarobkowania z tytułu danej szkody a faktycznie utraconymi przyszłymi zarobkami. W takich sytuacjach jednak, w przeciwieństwie do przypadków czasowego ograniczenia funkcjonowania, istnienie odpowiedniego stopnia winy nie jest konieczną przesłanką do orzeczenia podwyższonego odszkodowania.

---

6. Tabela V.B) Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

II. Przykład praktyczny

W celu zilustrowania funkcjonowania omawianego systemu, tytułem przykładu omówimy teraz przypadek obejmujący trwałe obrażenia i czasowe ograniczenie funkcjonowania. Dokonane obliczenia oparte są na opublikowanej aktualizacji systemu, obowiązującej w 2011 roku.

Załóżmy, że doszło do wypadku, w którego wyniku ofiara, 30-letni praworęczny mężczyzna, utraciła prawe ramię na wysokości barku. Poszkodowany jest zawodowym graczem w tenisa stołowego i osiąga roczny dochód w wysokości 46 000 EUR. Na skutek wypadku poszkodowany spędził 25 dni w szpitalu, a następnie odbył 13-dniową rekonwalescencję w domu, podczas której nie był w stanie wykonywać czynności życiowych w zwykłym wymiarze. Potem nastąpił 9-dniowy urlop, w czasie którego jednak poszkodowany mógł już wykonywać czynności życiowe w zwykłym wymiarze.

a) Trwałe obrażenia (trwała niepełnosprawność i jej następstwa)

Jako że amputacja ramienia to najpoważniejsze trwałe obrażenie doznane w omawianym wypadku, najpierw sprawdzamy **punktową wartość tego obrażenia**⁷: jest to od 55 do 60 punktów, w zależności od jego stopnia. Przyjmujemy średnią wartość 57 punktów.

Następnie dodajemy wynikające ze stosownej tabeli punkty z tytułu **oszczędzenia**. W tym przypadku oszczędzenie można uznać za znaczne, dlatego dodajemy 24 punkty, co daje razem 81 punktów.

Kolejnym etapem jest sprawdzenie we właściwej tabeli **pieniężnej wartości punktu**. Z tabeli wynika, że w przypadku młodego, 30-letniego mężczyzny, który doznał trwałego obrażenia o wartości 81 punktów, do każdego punktu przypisana jest kwota 2692,95 EUR, co daje podstawowe odszkodowanie w łącznej kwocie 218 128,95 EUR.

Ostatnim krokiem jest zastosowanie **współczynników korygujących**. Mając na uwadze roczny dochód poszkodowanego (46 000 EUR), w omawianym przypadku współczynnik korygujący z tytułu utraconych możliwości zarobkowania mieści się w zakresie od 11% do 25%. Wybieramy współczynnik w wysokości 15%, o tyle właśnie podwyższając uzyskaną powyżej kwotę. Wynik: 250 848,29 EUR.

Do powyższej kwoty należy zastosować **współczynnik korygujący z tytułu trwałego kalectwa** w postaci braku ramienia. Kalectwo traktujemy jako całkowite, ponieważ poszkodowany nie jest w stanie kontynuować zawodowej gry w tenisa stołowego. Po dodaniu współczynnika w kwocie 80 000 EUR uzyskujemy ostateczną wysokość odszkodowania: 330 848,29 EUR.

Kwota ta może jeszcze ulec podwyższeniu poprzez uwzględnienie kosztów **adaptacji domu i pojazdu poszkodowanego** do jego obecnych potrzeb, a także kosztów **świadczeń medycznych i leków** koniecznych do momentu wyzdrowienia lub utrwalenia się następstw wypadku. Można także złożyć wniosek o dalsze, procentowe podwyższenie odszkodowania na podstawie omawianego wyżej orzecznictwa dotyczącego uwzględniania **utraconych zarobków**.

---

7. Tabela VI Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.

b) Czasowe ograniczenie funkcjonowania

W tym wypadku mamy do czynienia z 25-dniową hospitalizacją, 13-dniową rekonwalescencją w domu przy niemożności wykonywania czynności życiowych w zwykłym wymiarze oraz 9-dniowym okresem, w którym możliwość taka już istniała.

W roku 2011 obowiązują następujące stawkiienne dla czasowego ograniczenia funkcjonowania: 67,98 EUR przy hospitalizacji, 55,27 EUR przy ograniczeniach pełnych i 29,75 EUR przy ograniczeniach niepełnych.

W niniejszej sprawie okres czasowego ograniczenia funkcjonowania liczył łącznie 47 dni, w tym 25 dni hospitalizacji (1699,50 EUR), 13 dni ograniczeń pełnych (718,51 EUR) oraz 9 dni ograniczeń niepełnych (267,75 EUR). Tak więc podstawowe odszkodowanie z tytułu czasowego ograniczenia funkcjonowania wyniesie łącznie 2685,76 EUR.

Zakładając brak istotnej winy sprawcy, możliwe jest zastosowanie współczynników z Tabeli V.B kalkulatora drogowego, w tym przypadku w odniesieniu do rocznego dochodu poszkodowanego. Przyjmując współczynnik 15 proc., uzyskujemy ostateczne odszkodowanie z tytułu czasowego ograniczenia funkcjonowania w kwocie 3088,62 EUR.

III. Inne zagadnienia

1) Możliwości dochodzenia praw poszkodowanego

Hiszpański porządek prawny przewiduje szereg możliwości uzyskania naprawienia szkód wyrządzonych wskutek wypadku drogowego, także poprzez środki alternatywne.

Przed wszystkim istnieje możliwość zawarcia ugody pozasądowej między ubezpieczycielem a poszkodowanym. W braku porozumienia co do odszkodowania możliwe jest wniesienie w sądzie cywilnym powództwa o naprawienie szkód na osobie spowodowanych wypadkiem. Możliwe jest także wszczęcie postępowania karnego w tej sprawie, jeśli doszło do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

2) Podmioty wyspecjalizowane w załatwianiu roszczeń

Negocjacje dotyczące odszkodowania za uszkodzenie ciała wskutek wypadku drogowego toczą się zazwyczaj bezpośrednio między ubezpieczycielem a poszkodowanym lub jego prawnikiem, gdyż w Hiszpanii w takich przypadkach w praktyce niemal nie angażuje się innych niż ubezpieczyciel i broker podmiotów, które byłyby wyspecjalizowane w załatwianiu tego rodzaju roszczeń.

3) Zasady szczególne dotyczące wypłaty odszkodowania

Jeśli chodzi o zasady wypłaty odszkodowania, to ubezpieczyciel ma obowiązek wypłacić stosowną kwotę, a przynajmniej jej należną część, w terminie trzech miesięcy od zajścia zdarzenia.⁸ Jeśli

---

8. Art. 20 Ustawy nr 50/1980 z 8 października 1980 r. o umowie ubezpieczeniowej.

tego nie zrobi, sąd wyda orzeczenie wymierzające odsetki w wysokości o 50 proc. wyższej od stopy odsetek ustawowych obowiązującej w czasie naliczenia. Jeśli od zdarzenia upłynęły dwa lata, roczna stopa odsetek nie może być niższa od 20 proc.

Wypada także zauważyć, że ubezpieczyciel i poszkodowany mogą w umowie zastąpić odszkodowanie w całości lub w części dożywotnią rentą dla tego drugiego.⁹

LUIS GIMÉNEZ GUITARD – kancelaria Giménez Torres & Yúfera Abogados, Madryt.

---

9. Artykuł 1 ust. 8 Załącznika do Dekretu Królewskiego 8/2004 z 29 października 2004 r. w sprawie ujednoczenia przepisów o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu drogowym pojazdów mechanicznych.